

Ulkoministeriö
Oikeuspalvelu
Ihmisoikeustuomioistuin- ja
-sopimusasioiden yksikkö

VN/34680/2022
VN/34680/2022-UM-69

6.11.2024

Oikeusministeriö
Oikeuslaitostyöryhmä

Ulkoministeriön lausunto oikeusvaltion takeet ja oikeuslaitoksen kehittäminen -työryhmän alustavista vaihtoehtoisista toimenpide-ehdotuksista

Oikeusvaltion takeet ja oikeuslaitoksen kehittäminen –työryhmän (oikeuslaitostyöryhmä) alatyöryhmien alustavista vaihtoehtoisista toimenpide-ehdotuksista on pyydetty lausuntoja. Lausunnossaan ulkoministeriö tarkastelee toimenpide-ehdotuksia Suomen ihmisoikeusvelvoitteiden näkökulmasta. Ulkoministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Ulkoministeriö toteaa, että lausunnonantajia on pyydetty huomioimaan, että kyse on vasta alustavista toimenpide-ehdotuksista. Ulkoministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että monet ehdotukset on esitetty varsin yleisellä tasolla tai ilman reunaehtoja, joten niiden toteuttamisedellytyksiä ja niihin liittyviä ihmisoikeuslottuvuuksia ei ole mahdollista tässä vaiheessa kattavasti arvioida.

Ulkoministeriö katsoo, että työryhmän yleistavoitteet ovat kannatettavia. Toimiva ja riippumaton oikeuslaitos turvaa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista, vähentää syrjintää ja vahvistaa jokaisen luottamusta yhteiskuntaan. Oikeusturvan saatavuuden yhtenä keskeisenä edellytyksenä on se, että oikeudenkäynnit ovat kohtuullisen pituisia. Alatyöryhmät ovat esittäneet monia toimenpide-ehdotuksia, jotka ansaitsevat jatkotarkastelua. Ulkoministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että eräät toimenpide-ehdotukset, erityisesti rikosprosessin osalta, eivät välttämättä ole yhteensopivia Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Oikeuslaitoksen toiminnan tehostamisessa ja kehittämisessä on huomioitava Suomen ihmisoikeusvelvoitteet ja niiden asettamat raamit mahdollisille uudistustoimenpiteille. Jatkovalmistelussa tulisi jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tehdä ihmisoikeusvaikutusten arviointia. Näin ollen ulkoministeriö katsoo tässä vaiheessa tarkoituksenmukaiseksi nostaa esiin vain eräitä keskeisiä kysymyksiä, jotka ulkoministeriön näkemyksen mukaan jatkovalmistelussa tulisi ainakin ottaa huomioon.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Ulkoministeriö
PL 176
00023 Valtioneuvosto

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Ulkoministeriö
Laivastokuja 3
00160 Helsinki

Puhelin
Telefon
Telephone

+358 2 951 6001

Faksi
Fax
Fax

+358 9 629 840

S-posti, internet
E-post, internet
E-mail, internet

kirjaamo.um@gov.fi
www.um.fi

Eräitä huomioita ihmisoikeuslottuvuoksista

Perusteluvollisuutta koskevien toimenpide-ehdotusten osalta (mm. toimenpide-ehdotukset 16 ja 24) ulkoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tuomioistuinten on perusteltava ratkaisunsa asianmukaisesti. Perusteluvollisuuden laajuus riippuu asian luonteesta ja olosuhteista. Perusteluiden riittävyys voi olla olennainen seikka muun ohella arvioitaessa, onko *in dubio pro reo* -periaate toteutunut oikeudenkäynnissä (ks. esimerkiksi *Ajdarić v. Croatia*, no. 20883/09, §§ 33-35 ja 51, 13 December 2011).

Syyteneuvottelujen laajentamisen (toimenpide-ehdotus 5) ja ehdotetun ns. lyhytmenettelyn (toimenpide-ehdotus 13) osalta ulkoministeriö viittaa EIT:n oikeuskäytännön temaattiseen koosteeseen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeista luopumisen edellytyksistä ”*Waiver of the guarantees of a fair trial*” (saatavilla osoitteessa <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/waiver-of-the-guarantees-of-a-fair-trial>, ks. erityisesti *Natsvlshvili and Togonidze v. Georgia*, no. 9043/05, §§ 91-92, ECHR 2014 (extracts) ja *Murtazaliyeva v. Russia* [GC], no. 36658/05, §§ 117-118, 18 December 2018).

Lisäksi ulkoministeriö kiinnittää huomiota myös toimenpide-ehdotukseen 11, jossa ehdotetaan selvitettäväksi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (ROL) 5a luvun mukaisen kirjallisen menettelyn käyttöalan laajentamista rikoksiin, joista säädetty ankarin rangaistus on neljä vuotta vankeutta. Arvioidaan, voitaisiinko kirjallista menettelyä koskevia säännöksiä muuttaa siten, ettei vastaajan tai asianomistajan suostumusta edellytetäisi. Ehdotuksen mukaan asianosaisella olisi kuitenkin aina mahdollisuus nimenomaisesti vaatia suullista käsittelyä. Ulkoministeriö katsoo, että suostumus tulisi säilyttää kirjallisen menettelyn edellytyksenä. Tältä osin ulkoministeriö viittaa myös siihen, että annettavan suostumuksen tulee täyttää edellisessä kappaleessa tarkoitetut edellytykset. Lisäksi ulkoministeriö toteaa, että EIT on katsonut, että rikosasiassa suullisesta käsittelystä kieltäytyminen on perusteltua vain poikkeustapauksissa (ks. esimerkiksi *Jussila v. Finland* [GC], no. 73053/01, §§ 40-43, ECHR 2006-XIV). Myös tämä tulee ottaa huomioon erityisesti, kun käyttöalaa ehdotetaan laajennettavaksi aikaisempaa vakavampiin rikoksiin.

Ulkoministeriön näkemyksen mukaan myös ”virtuaalikäräjäoikeuksiin” liittyvän toimenpide-ehdotuksen (ehdotus 10) osalta on punnittava, toteutuisivatko niiden osalta kaikki oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteet. Tältä osin ulkoministeriö viittaa erityisesti EIT:n temaattiseen koosteeseen videokuulemisten edellytyksistä (saatavilla osoitteessa <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/hearings-via-video-link>).

Ulkoministeriö toteaa, että toimenpide-ehdotuksessa 12 ehdotetaan selvitettäväksi poissaolokäsittelyn soveltamisalan laajentamista rikosasioihin, joista tuomittava ankarin rangaistus on enintään kuusi vuotta vankeutta ja sitä, voidaanko henkilötodistelun vastaanottamista poissaolokäsittelyissä laajentaa. Myös tämän ehdotuksen osalta on kattavasti arvioitava niitä reunaedellytyksiä, joita Suomen kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet asettavat.

Siviiliprosessin osalta toimenpide-ehdotuksessa 39 ehdotetaan prosessinjohton vahvistamista muun ohella ottamalla käyttöön ”mahdollisuus ratkaista asia pelkän kirjallisen valmistelun perusteella tuomioistuimen harkitessa sen tarkoituksenmukaiseksi myös ilman asianosaisten suostumusta”. Tältä osin ulkoministeriö toteaa, että myös siviiliprosessin osalta lähtökohtana on, että asianosaisilla on EIS 6 artiklan 1 kohdan nojalla oikeus suulliseen käsittelyyn vähintään yhdessä oikeusasteessa (ks. esimerkiksi *Fischer v. Austria*, 26 April 1995, § 44, Series A no. 312 § 44; *Salomonsson v. Sweden*, no. 38978/97, § 36, 12 November 2002 ja *Pönkä v. Estonia*, no. 64160/11, § 31-34, 8 November 2016). Ratkaisussaan *Pönkä v. Estonia*, EIT on kuitenkin katsonut, että valtiot voivat säätää yksinkertaistetusta pienriitamenettelystä, joka ratkaistaisiin lähtökohtaisesti kirjallisesti, ellei tuomioistuin katso suullista käsittelyä tarpeelliseksi tai

asianosainen sitä pyydä ja että tuomioistuin voi hylätä tällaisen pyynnön. EIT on kuitenkin korostanut, että tällaisen menettelyn on oltava EIS 6 artiklan 1 kohdassa taattujen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteiden mukainen. Kansallisissa säännöksissä ja niiden soveltamisessa kansallisissa tuomioistuimissa on näin ollen varmistettava, että oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kunnioitetaan erityisesti päätettäessä suullisen käsittelyn tarpeellisuudesta sekä siitä, missä muodossa ja laajuudessa todistelua vastaanotetaan. Tässä yhteydessä EIT on myös muistuttanut, että kansallisilla tuomioistuimilla on velvollisuus perustella oikeudenkäynnin aikana annettujen tuomioiden lisäksi myös merkittävät menettelylliset ratkaisut. (*Pönkä v. Estonia*, § 30)

Toimenpide-ehdotuksessa 40 on ehdotettu pienriitamenettelyn kehittämisen jatkamista ja sen arvioimista ”tulisiko oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 9.1 §:ää muuttaa siten, että istuntoon menevissä pienissä riita-asioissa vastaaja pyydetäisiin pääsääntöisesti vastaamaan suoraan istuntoon”. Ulkoministeriö ehdottaa tältä osin arvioitavaksi, miten tällainen muutos vaikuttaisi kantajan mahdollisuuksiin valmistautua oikeudenkäyntiin sekä varmistamaan, että mahdollisissa lainsäädäntömuutoksissa huomioidaan *equality of arms* -periaate.

Lisäksi liittyen toimenpide-ehdotukseen 43, ulkoministeriö korostaa oikeudenkäynnin julkisuuden merkitystä asianosaisten oikeusturvan kannalta. Tuomioistuimet käyttävät julkista valtaa minkä johdosta menettelyn ei tule olla samassa määrin mahdollista suljetuin ovin kuin välimiesmenettelyn.

Lisäksi ulkoministeriö toteaa, että uudistuksia suunniteltaessa tulisi varmistaa, että ne eivät heikennä kielellisten oikeuksien toteutumista. Erityisesti ruotsinkielisten palveluiden saatavuutta tulee ylläpitää ja kehittää läpileikkaavasti oikeuslaitoksessa.

Lopuksi

Ulkoministeriö on yllä esittänyt joitakin keskeisiä ihmisoikeuslottuvuuksia ehdotettuihin toimenpiteisiin liittyen. Ulkoministeriö korostaa, että myös muiden toimenpide-ehdotusten osalta tulee tehdä ihmisoikeusvaikutusarviointia, mikäli ne etenevät jatkovalmisteluun.

Yksikönpäällikkö

Krista Oinonen

Oikeudellinen erityisasiantuntija

Tinja Schröder

Jakelu

Oikeusministeriö; Oikeuslaitostyöryhmän pääsihteeri, käräjätuomari Jennimari Huovinen

VN/34680/2022-UM-69

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: